

Suçta yatkın ergenlerde olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirme programının etkinliğinin incelenmesi

Nalan GÖRDELES BEŞER,¹ Olcay ÇAM²

ÖZET

Amaç: Bu araştırma suçta yatkın ergenlerde olumlu kişilerarası ilişkileri geliştirmelerine ilişkin hazırlanan programın etkinliğini saptamak amacıyla kontrol-deney grubu olarak desenlenmiş yarı deneysel bir araştırma olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Ödemiş İlçe Karakolu Çocuk Bürosu'na kayıtlı 95 ergen oluşturmuş ve araştırmayı kabul eden 60 ergen örnekleme alınmıştır. **Yöntem:** Ergenlere önce Bilgi Formu, Güçler ve Güçlükler Ölçeği ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği uygulanmıştır. Yaş, cinsiyet, aile tipi, okula devam etme durumu, devam ettiği sınıflar ve ölçeklerden aldıkları puanlarla homojenite sağlanarak, ergenler 30'ar kişilik kontrol ve deney grubuna ayrılmıştır. Deney grubundaki ergenlere gereksinimleri doğrultusunda bireysel görüşmeler yapılmıştır. Her görüşme yaklaşık üç hafta, 180 saatte tamamlanmıştır. Deney grubundaki ergenlere görüşmeler bittikten sonra ve kontrol grubundaki ergenlere üç hafta sonra ölçekler tekrar uygulanmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan tüm ergenlerin kavga nedeni ile okuldan disiplin cezası aldığı bulunmuştur. Ergenlerin %38.4'ü annesi ile sorunlarını paylaştığını, %68.4'ü aile ilişkilerinin 'iyi' olduğunu, %3.4'ü toplumun kendisini yanlış tanıdığını belirtmektedir. Ergenlerin Güçler ve Güçlükler Anketi ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, toplam güçlük puanı 13.26 ± 4.56 , besleyici ilişki tarzı puanı 30.45 ± 7.23 , zehirleyici ilişki tarzı puanı 13.06 ± 6.34 olarak bulunmuştur. Ölçeklerin kesme noktalarına göre, ergenlerin 'normal' sınırlarda puan aldığı saptanmıştır. Deney grubundaki ergenlerde girişim sonrasında öncesine göre toplam güçlük skorunda ve zehirleyici ilişki tarzında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azalma ($p < 0.05$), sosyal davranışlarda ve besleyici ilişki tarzında artış olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$). Kontrol grubunda ise herhangi bir girişim yapılmadığı için anlamlı düzeyde değişim olmamıştır ($p > 0.05$). Ergenlerin sosyodemografik özelliklerine göre programdan yararlanma düzeyleri incelendiğinde, kızların, sorunlarını arkadaşları ile paylaşan ergenlerin bu programdan daha çok yararlandığı görülmüştür. **Tartışma:** Deney grubundaki ergenlerin aldıkları puan ortalamalarındaki olumlu anlamdaki değişim, araştırma kapsamında hazırlanan programın yararlı olduğu sonucunu göstermektedir. Bu bulgular ergenin yaşadığı sorunlara, kazanmış olduğu olumsuz davranışlara karşın, onlara sağlanan profesyonel yardım, destek, güvenli bir ortamın sorunlarını çözmeye yardımcı olabileceği bilgilerini doğrulamaktadır. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2009; 10:226-232)

Anahtar sözcükler: Ergen, kişilerarası ilişkiler, suçta yatkınlık, psikiyatri hemşireliği

Determine the efficiency of program for adolescents predisposed to crime to developing positive interpersonal relationship

ABSTRACT

Objective: This is a semi-experimental study designed with control-experimental groups aiming to determine the efficiency of program dealing with help adolescents predisposed to crime for developing positive interpersonal

¹ Yrd.Doç.Dr., Niğde Üniversitesi Zübeyde Hanım Sağlık Yüksekokulu, Niğde

² Prof.Dr., Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir

Yazışma adresi/Address for correspondence

Yrd.Doç.Dr. Nalan GÖRDELES BEŞER, Niğde Üniversitesi Zübeyde Hanım Sağlık Yüksekokulu, Niğde

E-mail: nalanbeser@hotmail.com

relationship. The universe of the study includes 95 adolescents who were registered to the child bureau of Ödemiş County Police Center and the entire universe was decided to be included in the sample. Research was carried out with 60 adolescents who accepted the study. **Methods:** Adolescents were applied information form, Strength and Difficulties Questionnaire and Interpersonal Relationship Scale at first. Adolescents were divided into control and experiment groups (each groups has 30 adolescents) according to the scores they obtained from scales, age, gender, family type, school attendance status and the classes they attend. Interviews were made for adolescents in the experiment group according to their needed. Interviews that made with each of adolescent were completed in around three weeks, 180 hours. The adolescents whose interviews were finished were applied scales again. The adolescents in the control group were applied the same scales three weeks later. **Findings:** It was found that all of adolescents were subjected to disciplinary punishment due to fighting. 38.4% expressed that they share their problems with their mothers, 68.4% stated that their relations with their families were 'good' and %3.4 of them stated that they are misunderstood. When the determine the scores of the adolescents in Strength and Difficulties Questionnaire and Interpersonal Relationship Scale total difficulty score was found to be 13.26 ± 4.56 , nourishing interpersonal score 30.45 ± 7.23 , and poisoning interpersonal relationships score 13.06 ± 6.34 . If we consider that the cutoff point of scale, it may be said that adolescents received scores within 'normal' range. In the adolescents in the experiment group, after intervention, statistically significant decrease was found in total difficulty score and poisoning interpersonal relationships style compared to their previous scores ($p < 0.05$) and increase was found in social behaviors and nourishing interpersonal style scores ($p > 0.05$). No significant change was observed in the control group as no intervention was made ($p > 0.05$). When the relation between the socio-demographic characteristics of the adolescents and their rate of benefiting from the program was investigated, it was found those girls and adolescents who share their problem with friends were benefited more from the program. **Discussion:** The positive means of changing in score that obtained by experiments groups adolescent shows that program was benefit. The result corrected the opinion that was enlisted to professional helping, support, and safe environment can be help them to solve their problem in spite of living problems in childhood, attaining negative behavior. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2009; 10:226-232)

Key words: adolescent, interpersonal relationship, predisposed to crime, psychiatry nursing

GİRİŞ

Suç, tarihin ilk çağlarından itibaren yüzyıllardır toplumların nedenleri üzerinde durdukları ve ona karşı önlemler aldıkları toplumsal bir sorundur. Durkheim suçu 'toplum halinde yaşama koşullarına yönelmiş her türlü saldırı' olarak tanımlamıştır.¹ Suça yatkınlık kavramı ise, 'suç işleme-ye eğilimli olma' olarak tanımlanmaktadır.²

Bazı kuramlar kalıtsal etkenlerin, psikiyatrik sorunların ve beden kusurlarının suç işlemede etkili olduğu görüşünü savunur.^{1,3,4} Günümüzde en çok kabul gören görüş, bireyin yaşadığı olumsuz çevre koşulları ve bu çevre koşulları ile etkileşimin sonucunda suça yatkınlığın artmasıdır. Kuşkusuz bu çevresel etkenler toplumda yer edinmeye ve kimlik kazanmaya çalışan ergeni olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etki ergenleri suça itebilmektedir.⁵⁻⁷

Ergenler içinde buldukları bu dönemde, fizyolojik değişikliklerle baş etmek, bilişsel farkındalıkla bütünleşmek, otokontrol kazanmak, sosyal roller geliştirmek, meslek seçimi, gelecek planı yapmak ve yetişkin rolüne hazırlanmak gibi birçok stresörle karşı karşıyadır. Ergen bütün bu stresörlerle baş etmek durumundadır. Etkili ve gerçekçi baş etme stratejileri geliştirmesinde aile ve arkadaşları ile kurduğu ilişkiler onlara model olmaktadır. Düşük sosyoekonomik düzey, kötü

yaşam koşulları, ihmal edilme ve sevgiden yoksun bırakılma ergenin etkili baş etme yöntemleri geliştirmesine engel olmaktadır. Bu stresörle baş edemeyen ergen, olumlu ve kabul edilebilir davranış biçimi sergileyememekte, bu durum da onun suça yatkınlığını artırmaktadır.⁵⁻¹² Aksoy ve Ögel'in yaptığı projede yer alan, Türkeri'nin yaptığı çalışmada suçlu çocuklardan %24.7'sinin anne ve babası ile birlikte yaşamadığı,⁴ Erkan'ın çalışmasında ergenlerin %24'ünün anne-babalarının kendilerini sevmediğini, %30'unun ise sevgi eksikliği belirttikleri⁴ bulunmuştur.

Ergenin psikososyal gereksinimlerini karşılamalarına yardımcı olarak uyum sağlamasına destek olmak, onun bir gün karşımıza suçlu birey olarak çıkmasını önleyebilecektir. Suça yatkın ergenlerin sorunlarının tanımlanması, sorunları ile nasıl baş edeceklerinin öğretilmesi, olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmaya yönelik uygulamalar toplum ruh sağlığı alanında çalışan psikiyatri hemşirelerinin rol ve sorumlulukları arasındadır.^{13,14} Bu rol ve sorumluluk kapsamında, ergenlerin gereksinimleri yönünde hazırlanacak psikoeğitim ve terapi programı yararlı olacaktır. Bu araştırma ergenlerin sorunlarını ele alarak çözmeyi hedefleyen bir programla ergenlerle yapılan bireysel görüşmelerin, onların olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirmesindeki etkinliğini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evren ve örnekleme

Bu araştırmanın evrenini Ödemiş İlçe Karakolu Çocuk Bürosu'nun 2005 yılındaki kayıtlarında yer alan 95 ergen, örneklemini araştırmayı kabul eden 60 ergen oluşturmuştur.

Kullanılan gereçler

Bilgi Formu: Bilgi Formu, araştırmacı tarafından literatür taranarak hazırlanmıştır. Bu form, ergenlerin sosyodemografik özelliklerini, aile tipi, ilişkilerini içermektedir.

Güçler ve Güçlükler Anketi-Ergen Formu (Strength and Difficulties Questionnaire-SDQ): Goodman tarafından 1997 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı Cronbach alfa: 0.73, 4-6 hafta sonra uygulanan re-test stabilitesi ortalama 0.62'dir. Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Güvenir ve arkadaşları tarafından yapılmıştır.¹⁵ Bu anket 25 soru içerir. Ölçekte davranış sorunları, dikkat eksikliği, duygusal sorunlar, akran sorunları ve sosyal davranışlar olmak üzere 5 alt boyut vardır. Her alt başlık kendi içinde değerlendirildiği gibi, ilk dört başlığın toplamı 'toplam güçlük puanı'ni vermektedir. Ölçeğin iç tutarlığına ilişkin güvenilirlik çalışmalarında Cronbach alfa katsayısı toplam güçlük puanı için 0.73, dikkat eksikliği ve sosyal puan için 0.70, duygusal puan için 0.70, aşırı hareketlilik alt puanı için 0.54, davranış puanı için 0.50, akran ilişkisi puanı için 0.22 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için Cronbach alfa katsayısı 0.667 olarak bulunmuştur. Ölçekte kesme noktaları toplam güçlük puanında 6-19 puan, duygusal sorunlar puanında 6, davranış sorunları puanında 4, dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik puanında 6, akran sorunları puanında 4-5, sosyal davranışlar puanında 5 puandır.

Kişilerarası İlişkiler Ölçeği: Durak ve Yasak tarafından geliştirilen Kişilerarası İlişkiler Ölçeği 31 maddeden oluşmaktadır. Yazarlar ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının $r=0.79$, yarıya bölme güvenilirliğini $r=0.63$ olarak bulmuştur. Ölçeğin geçerliliğini incelemek için yapılan faktör analizinde, besleyici ve zehirleyici ilişki tarzları olmak üzere iki alt ölçek belirlenmiş olup, besleyici ilişki tarzları alt ölçeğinin Cronbach alfa değeri $r=0.80$, zehirleyici ilişki tarzları alt ölçeğinin ise $r=0.81$ olarak saptanmıştır.¹⁶ Bu çalışmada ölçek için Cronbach alfa katsayısı 0.765 olarak bulunmuştur.

Besleyici ilişki tarzı alt ölçeğinin puan aralığı 0-48, zehirleyici ilişki tarzı alt ölçeğinin puan aralı-

ğı 0-45'tir. Herhangi bir kesme noktası yoktur. Besleyici ilişki tarzı alt ölçeğinde puan yükseldikçe kişilerarası ilişkiler olumlu, zehirleyici ilişki tarzı alt ölçeğinde puan yükseldikçe kişilerarası ilişkiler olumsuz olarak yorumlanmaktadır.¹⁶

Veri toplama yöntemi

Araştırma 09.04.2007-29.06.2007 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma için karakoldan ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, her öğrenci için rehber öğretmenlerden ve ailesinden yazılı veya sözlü onam alınmıştır. Araştırmaya alınan 60 ergene Ödemiş Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi'nde ulaşılmıştır. Ergenlere Bilgi Formu, Güçler ve Güçlükler Ölçeği ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği uygulanmıştır. Yaş, cinsiyet, aile tipi, okula devam etme durumu, devam ettiği sınıflara ve ölçeklerden aldıkları puanlara göre ergenler 30 ergen kontrol, 30 ergen de deney grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. İki grubun ölçeklerden aldığı ilk puanlar t testi ile değerlendirilerek aralarında anlamlı fark olmadığı anlaşılmıştır ($p>0.05$). Böylece iki grup arasında homojenite sağlanmıştır.

Daha sonra deney grubundaki ergenlerin ölçekler yardımı ile sorunları belirlenerek, gereksinimlerine göre her birine bireysel görüşme programı hazırlanmış ve bu program çerçevesinde her biri 45 dakika olan 8 seans görüşme rehber öğretmen odalarında yapılmıştır. Görüşmeleri, daha önce yayınlanmış buna benzer araştırmaları yapan ve psikiyatri hemşireliğinde doktorasını tamamlamış olan araştırmacının kendisi yapmıştır. Görüşmeleri biten ergenlere ölçekler tekrar uygulanmıştır.

Görüşmelerde ergenin akademik başarısızlıklarının, iletişim çatışmalarının, gelecek kaygılarının, yaşadıkları öfkenin nedenleri ve baş etme yöntemleri tartışılmıştır. İletişim teknikleri, problem çözme yöntemleri, gevşeme egzersizleri, düşünceyi durdurma tekniği konusunda bilgi verilmiştir. Problemleri ele alınırken rol oynama ve boş sandalye tekniklerinden yararlanılmıştır.

Kontrol grubundaki ergenlere aynı ölçekler yeniden uygulanmış ve etik olarak ayırım yapmamak için araştırma sonuçlandıktan sonra bu ergenlerle de benzer program çerçevesinde görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin analizi

Toplanan veriler SPSS ortamında, önce kontrol, sonra deney grubundaki ergenlerin Independent t, Mann Whitney U, Kruskal Wallis testleri kullanılarak sosyodemografik özellikleri ile ölçek

puanları karşılaştırılmıştır. Deney ve kontrol grubundaki ergenlerin ilk ve son test puan ortalamaları arasındaki farklar ayrı ayrı Paired Simple T test ve Wilcoxon t testi ile değerlendirilmiştir.¹⁷

BULGULAR

Ergenlerin %43.3'ü 15 yaşında, %73.3'ü erkektir. Bunların %36.6'sı Endüstri Meslek Lisesine devam etmekte, %85.0'i 11 yıldan fazla Öde-

miş'te yaşadıklarını, %61.6'sı gelirleri ile giderlerinin denk olduğunu, %93.4'ü genel sağlıklarının 'iyi' olduğunu, %38.4'ü annesi ile sorunlarını paylaştığını belirtmektedir. Ergenlerin tümü kavga nedeni ile disiplin cezası almıştır (Tablo 1).

Ergenlerin Güçler ve Güçlükler Anketi toplam güçlük puanı 13.26 ± 4.56 'dır. Ergenlerin Kişilerarası İlişkiler Ölçeği alt ölçeklerinden en yüksek puan besleyici ilişki tarzından (30.45 ± 7.23) alınmıştır (Tablo 2).

Tablo 1. Ergenlerin sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı

Sosyodemografik özellikler	Deney grubu		Kontrol grubu		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaş						
15 yaşında	13	43.3	13	43.3	26	43.3
16 yaşında	17	56.7	17	56.7	34	56.7
Cinsiyet						
Erkek	22	73.3	22	73.3	44	73.3
Kız	8	26.7	8	26.7	16	26.7
Devam ettiği okul						
Endüstri Meslek Lisesi	11	36.6	11	36.6	22	36.6
Ödemiş Lisesi	19	63.6	19	63.6	38	63.4
Sınıfı						
Lise 1	5	16.7	5	16.7	10	16.7
Lise 2	17	60.0	17	60.0	34	60.0
Lise 3	8	23.3	8	23.3	16	23.3
Suçun türü						
Kavga	30	100.0	30	100.0	60	100.0
Genel sağlığı						
İyi	28	93.4	28	93.4	56	93.4
Kötü	1	3.3	-	-	1	1.6
Ne iyi, ne de kötü	1	3.3	2	6.6	3	5.0
Ödemiş'te yaşadığı süre						
1-5 yıl	4	13.3	4	13.3	8	13.4
6-10 yıl	-	-	1	3.3	1	1.6
11 yıl ve üzeri	26	86.7	25	83.4	51	85.0
Ekonomik durumu						
Gelir giderden az	8	26.7	3	10.0	11	18.4
Gelir giderden fazla	7	23.3	5	16.7	12	20.0
Gelir gidere denk	15	50.0	22	73.3	37	61.6
Sorunlarını kiminle paylaştığı						
Annesi ile	13	43.3	10	33.3	23	38.4
Babası ile	-	0.0	2	6.7	2	3.4
Kardeşleri ile	2	6.7	6	20.0	8	13.4
Arkadaşları ile	11	36.0	11	37.7	22	36.6
Kardeşleri-arkadaşları ile	4	13.3	-	0.0	4	6.6
Aile büyükleri ile	-	0.0	1	3.3	1	1.6

Tablo 2. Ergenlerin Kişilerarası İlişkiler Ölçeği ve Güçler ve Güçlükler Anketi puan ortalamaları

Ölçekler	Ort.±SS	Aralık
Güçler ve Güçlükler Anketi		
Duygusal belirti	3.63±2.21	0-5
Davranış sorunları	2.96±1.71	0-3
Dikkat eksikliği/aşırı har.	4.63±1.82	0-5
Akran sorunları	2.03±1.33	0-3
Sosyal davranışlar	7.68±1.72	6-10
Toplam güçlük	13.26±4.56	0-15
Kişilerarası İlişkiler Ölçeği		
Besleyici ilişki tarzı	30.45±7.23	0-48
Açık	15.95±4.33	0-48
Saygılı	14.50±3.55	0-48
Zehirleyici ilişki tarzı	13.06±6.34	0-45
Saygısız	6.15±2.37	0-45
Küçümseyici	6.91±4.58	0-45

Deney grubundaki ergenlerin girişim öncesi (ilk test)ve sonrası (son test) Güçler ve Güçlükler Anketi ve Kişilerarası İlişkiler Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, ergenlerin girişim sonrası duygusal belirti, davranış sorunları, dikkat eksikliği-aşırı hareketlilik, akran sorunları ve toplam güçlük puanı ile zehirleyici ilişki tarzı alt ölçekten girişim öncesine göre daha düşük, sosyal davranışlar ve besleyici ilişki tarzı alt ölçeklerinden daha yüksek puan aldıkları saptanmış, bu puan farklarının istatistiksel olarak da anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Deney grubundaki ergenlerden kızların, annesinde kronik hastalık olmayan, babasında kronik hastalık olan, aile içi ilişkilerinin ve babaları ile ilişkilerinin 'orta-kötü' olduğunu belirten, sorunlarını arkadaş-kardeşleri ile paylaşan ergenlerin ilişki tarzı-ruhsal durum ve sosyal davranışları sergileme konusunda daha fazla değişim yaşadıkları bulunmuştur. Annesinde kronik hastalık olan ergenlerin sosyal davranışları sergileme,

Tablo 3. Deney ve kontrol grubundaki ergenlerin ilk ve son test puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçekler	Deney grubu (s=30)		t	p	Kontrol grubu (s=30)		t	p
	İlk test Ort.±SS	Son test Ort.±SS			İlk test Ort.±SS	Son test Ort.±SS		
Güçler ve Güçlükler Anketi								
Duygusal belirti puanı	4.10±2.10	0.56±0.93	8.20	0.00	3.16±2.26	3.06±2.21	0.35	0.732
Davranış sorunları puanı	2.53±1.71	0.80±0.80	5.65	0.00	3.40±1.63	3.40±1.65	0.00	1.000
Dikkat eks./aşırı har. puanı	4.93±1.68	1.16±1.23	13.34	0.00	4.33±1.93	4.10±2.23	1.04	0.305
Akran sorunları puanı	1.96±1.21	0.30±0.79	6.21	0.00	2.10±1.47	2.40±1.61	-0.87	0.39
Sosyal davranışlar puanı	8.13±1.71	9.40±1.40	-3.60	0.001	7.23±1.63	6.96±1.60	1.76	0.09
Toplam güçlük puanı	13.53±4.56	2.83±2.36	12.73	0.00	13.00±4.62	12.96±4.88	0.06	0.954
Kişilerarası İlişkiler Ölçeği								
Besleyici ilişki tarzı	30.70±7.29	40.00±2.66	-8.97	0.00	30.20±7.29	28.53±7.83	-1.89	0.07
Açık	16.36±4.17	21.40±2.66	-8.83	0.00	15.53±4.52	15.03±4.39	0.85	0.403
Saygılı	14.33±3.72	18.60±2.31	-7.17	0.00	14.66±3.43	13.50±4.03	2.56	0.016
Zehirleyici ilişki tarzı	13.86±6.39	4.23±3.78	8.45	0.00	12.26±6.29	13.56±6.27	-1.50	0.14
Saygısız	6.66±2.35	3.06±1.83	7.80	0.00	5.63±2.32	5.90±2.29	-1.03	0.31
Küçümseyici	7.20±4.68	1.16±2.24	7.42	0.00	6.63±4.55	7.66±4.39	-1.53	0.137

anne ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirten ergenlerin ise olumlu ilişki tarzını kullanma konusunda diğerlerine göre daha fazla olumlu değişim gösterdiği saptanmıştır.

TARTIŞMA

Araştırmada ergenlerin ruhsal durumları ve ilişki tarzları kullanılan ölçekler yardımı ile değerlendirilmiş, ergenlerin ruhsal durumlarının 'normal'

sınırlarda olduğu ve olumlu ilişki tarzlarını daha çok kullandıkları saptanmıştır. Bu sonuç ilk anda suça yatkın ergenlerde beklenmedik bir sonuç gibi görünmektedir, ancak ergenlerle araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sırasında araştırmacı ile olumsuz bir iletişim tarzı ve yaşlılarından farklı şekilde davranış sergilemedikleri gözlenmiştir. Bu nedenle, ergen olmalarının verdiği duygusal dalgalanmalar sonucunda öfke patlamaları yaşadıkları ve olumlu özdeşim kura-

madıkları için olumsuz davranışlar sergiledikleri düşünülmüştür. Bu bulguları Aksoy ve Ögel'in belirttiği gibi, Alagöz'ün çalışmasında suçlu ergenlerin %73.3'ünün herhangi bir bedensel ve ruhsal bozukluğu olmadığı yönündeki sonucu desteklemektedir.⁴ Keskin, okula devam eden normal popülasyondaki 384 ergenin ruhsal durumlarının 'normal' sınırlarda olduğunu saptamıştır.¹⁴ Bizim çalışmamızda da ergenlerin hüküm giymemiş olması, sadece okuldan disiplin cezası almış olması, okula devam eden ergenler olması nedenleri ile Keskin'in ve Alagöz'ün çalışmasına benzerlik göstermesi olağan görülmektedir.

Ergenlerin girişim sonrasında öncesine göre ruhsal durumları ve ilişki tarzlarında olumlu değişim olduğu bulunmuş, bu değişimin amaçlı görüşmelerden kaynaklandığı düşünülmüştür. Deney grubuna uygulanan benzer bir programı Lipsey ve arkadaşları önermektedir. Bu program çerçevesinde problem çözme, öfke yönetimi ve olumlu kişilerarası ilişkiler kazandırmaya yönelik çalışmaların yararlı olacağını belirtmiştir.¹¹ Bizim programımızda da her ergenin gereksinimlerine göre yapılan oturumlarda bilişsel-davranışçı, destekleyici terapi tekniklerinden ve psikoeğitimden yararlanılarak ergenin huzursuzlukları ve yaşadıkları güçlüklerle çözüm yolu bulmasına, olumlu ilişki tarzı geliştirmesine yardımcı olmuştur. Bu sonuç, ergen ruh sağlığı ile ilgili birçok otoritenin 'rol modellerinin olumsuzluğuna karşın, onlara uygun bir ortam ve profesyonel yardım sağlandığında bütün sorunları ile baş edebileceklerini, benliklerini olumlu yönde yapılandırabilecekleri ve topluma uyum sağlayabilecekleri görüşü'ne dikkat çekmektedir.^{12,17-19}

Kızların erkeklere göre görüşmelerden daha çok yararlandığı saptanmıştır. Buna göre, kızların duygusal, dışa dönük olması, sözel-sözel olmayan ifadelerle daha çok önem vermesi ve olumlu-olumsuz yönlerini dışa dönük yaşamaması;

buna karşılık erkeklerin sorunlarını içe dönük yaşamaları ile ilişkili olduğunu söylemek olasıdır. Benzer şekilde, Dökmen kadınların doğuştan empati eğiliminin daha çok olduğunu, sözel ve sözel olmayan ifadelerle daha çok önem verdiğini, dışa dönük olduğunu belirtmiştir.¹⁸

Aile kronik hastalık olması durumuna göre programdan yararlanma düzeyleri incelendiğinde annenin önemli rol aldığını görmek olasıdır. Görüşmeler sırasında ergenlerin ifadeleri sorunlarını daha çok anneleri ile paylaştıkları yönündeydi. Ergenlerin görüşmelerin sağladığı farkındalıkla, babalarından olumsuz etkilenmeden, anne ve çevre desteğini kullanarak olumlu ilişki tarzı geliştirebildikleri söylenebilir. Bu bulgular literatürdeki, sorunların paylaşıldığı, iletişim kurulabilen aile ortamının ergenin ruh sağlığını ve gelişimini olumlu yönde etkilediği yönündeki bilgilerle koşuttur.^{12-14,18,19}

Ergenlerin anne-baba ilişkileri ve sorunlarını paylaşma konusunda odak noktanın arkadaş grubu olduğu görülmektedir. Buna göre, ergen için arkadaş ve arkadaş grubunun önemli olduğu, aile içi ilişkilerinin orta-kötü olma durumunda görüşmeler sonucunda sağlanan farkındalıkla arkadaş desteğine daha çok önem verdikleri çıkarımı yapılabilir. Elde edilen bu sonuç, literatürdeki 'ergenler için arkadaş ve arkadaş grubunun önemli olduğu, grup içinde iletişim ve etkileşimin, kurulan özdeşimlerin, sosyal ve emosyonel desteğin ergenin gelişiminde etkili olduğu' bilgisiyile koşuttur.^{12-14,18,19}

Sonuç olarak, ergenler için aile ortamının, özellikle annenin önemli olduğu, arkadaş grubu ve grup bilincinin ergenin yaşamında önemli bir yer aldığı ve profesyonel yardım ile ergenin aile-arkadaş ortamını olumlu yönde geliştirmesine yardımcı olmanın ergenin sorunlarını çözmesinde etkili olabileceği söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Balcıoğlu İ. Suç, Göç ve Çocuklar Şiddet ve Toplum. İstanbul, Bilge Yayınları, 2001, s.203.
2. Türk Dil Kurumu. Türkçe Sözlük. Basım 549, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005, s.2200.
3. Aderinto AA. Social correlates and coping measures of street-children: comparative study of street and non-street children in South-Western Nigeria. Child Abuse Negl 2000; 9:1199-1213.
4. Aksoy A, Ögel K. Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerin Özellikleri: Türkiye'de Yapılan Çalışmaların Gözden Geçirilmesi. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün Gözetimindeki Çocuklara Yönelik Hizmetlerin İyileştirilmesi Projesi İhtiyaçların Belirlenmesi Çalışması. İstanbul, Yeni-den Sağlık ve Eğitim Derneği Yayınları, 2004.
5. Basut E, Erden G. Suça yönelen ve suça yönelmeyen ergenlerin stres belirtileri ve stresle başa çıkma örüntüleri yönünden incelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 2005; 12:48-55.

6. Ali M, Shahab S, Ushijima H, Muynck A. *Street children in Pakistan: a situational analysis of social condition and nutritional status*. Soc Sci Med 2004; 59:1707-1717.
7. Başar H. *Sınıf Yönetimi*. İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1999, s.50-150.
8. Caldwell MR, Wiebe RP, Cleveland H. *The influence of future certainty and contextual factors on delinquent behavior and school adjustment among African American adolescents*. J Youth Adolesc 2006; 35:591-602.
9. Çamkerten F. *Ankara Çocuk İslahevi'nde Bulunan Suça Yönelmiş Çocuklara Uygulanan Mesleğe Yönelme Çalışmalarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, 1999.
10. Küçüker H. *Suç Davranışında Bulunan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ve Olası Suça İtilme Nedenleri*. Yayınlanmamış Uzmanlık tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, 2001.
11. Lipsey MW, Landenberger N.A, Wilson SJ. *Effects of Cognitive-Behavioral Programs for Criminal Offenders: Center for Evaluation Research and Methodology Vanderbilt Institute for Public Policy Studies Reviewers, USA, 2007*.
12. Öztürk O, Uluşahin A. *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. On birinci basım, Ankara, Tuna Matbaacılık, 2008, s.744-810.
13. Çam O, Karaaslan A. *Öğrenci Hemşirelerin Girişkenlik ve Kişilerarası İlişkiler Tarzlarının Eğitim Süreçleri İçinde Longitudinal Olarak İncelenmesi*. Ege Üniversitesi Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Projesi, İzmir, 1999.
14. Keskin G, Çam O. *Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Anadolu Psikiyatri Derg 2008; 9:139-147.
15. Güvenir T, Özbek A, Baykara B, Şentürk B, İncekaş S. *Güçler ve Güçlükler Anketi Ergen Formunun Türkçe çevirisinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. 15. Ulusal Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Kongresi, Poster Bildiri, İstanbul, 2004,
16. Şahin N, Durak A, Yasak Y. *Kişilerarası İlişkiler Ölçeği, psikometrik özellikleri*. 8. Ulusal Psikoloji Kongresi, (21-23 Eylül), İzmir, 1994.
17. Aksakoğlu G. *Sağlıkta Araştırma Teknikleri ve Analiz Yöntemleri*. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, D.E.Ü. Rektörlük Matbaası, 2001, s.212-236.
18. Dökmen Ü. *İletişim Çatışmaları ve Empati*. On sekizinci basım, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1994, s.200-270.
19. Yalom DI. *Ergen Terapisi*. Y Özkardeşler Şallı (Çev.), İstanbul, Prestij Yayınları, 2008, s.19-55.